

BUXORO VILOYATI SUV HAVZALARIDAGI CYPRINIDAE OILASI VAKILLARI VA ULARNING BALIQCHILIKDAGI AHAMIYATI

Ahadova Munisa Asqarali qizi

O‘roqova Muhayo Abdukarimovna

Buxoro davlat universiteti

munisaahadova990831@gmail.com

Annotatsiya: O‘zbekiston suv havzalaridagi baliq turlari hamda karplar oilasi vakillaridan Ctenopharyngodon idella balig‘ining o‘shish surati, uning o‘g‘irligiga nisbati plastik belgilar va ularning baliqchilik xo‘jaligidagi amaliy ahamiyati o‘rganilgan. Karpsimonlar oilasi vakillarini baliqchilik xo‘jaliklarida ko‘paytirish va boqishda qo‘llaniladigan maxsulotlar haqida ma‘lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Ixtiofauna, taksonomiya, endemik tur, akvakultura, plastik, o‘shish surati, Ctenopharyngodon idella.

Аннотация: Изучены особенности роста рыбы Ctenopharyngodon idella из представителей семейства карповых в водоемах Узбекистана, отношение пластиковых признаков к ее воровству и их практическое значение в рыбном хозяйстве. Представлены сведения о продуктах, используемых при разведении и кормлении представителей семейства карповых в рыбном хозяйстве.

Ключевые слова: ихтиофауна, таксономия, эндемичные виды, аквакультура, пластические признаки, рост, Ctenopharyngodon idella.

Annotation: The features of the growth of Ctenopharyngodon idella fish from representatives of the cyprinid family in water bodies of Uzbekistan, the ratio of plastic signs to its theft and their practical importance in fisheries have been studied. Information about the products used in breeding and feeding representatives of the carp family in fisheries is presented.

Key words: ichthyofauna, taxonomy, endemic species, aquaculture, plastic features, growth, Ctenopharyngodon idella.

Dunyo miqiyosida aholining salomatligi va hayotining davomiyligi asosan 55 % turmush tarziga, 25 % tevarak-muhitning holatiga, 8-15 % esa tibbiy xizmatga bo‘g‘liq. Turmush tarzining 50 % to‘la qimmatli ozuqa istemol qilishga belgilanadi. Demak har bir fuqaroning salomatligi uning istemol qiladigan ozuq-ovqat sifatiga, ekologik tozaligiga bog‘liq. Eng asosiy biologic to‘la qimmatli mahsulot bu dengiz mahsulotlari hisoblanadi. Bulardan biri baliq o‘zining tarkibi jihatidan boshqa mahsulotlardan qolishmaydi. Aholining ratsional ovqatlanishi uchun oqsil, yog‘, uglevod, vitaminlar (A,D,B,C), mineral moddalar (fosfor, temir, yod) nihoyatda zarur bularning barchasi baliq mahsulotlari tarkibida uchraydi.

Baliqlar biosferada eng keng tarqalgan hayvonlar guruhlari biri bo‘lib ular yer shari dengiz va okeanlari shuningdek ichki suvliklarni to‘liq ishg‘ol etgan.

Bugungi kunda baliqlar yashaydigan O‘zbekiston suvliklari asosan chuchuk suv havzalari bo‘lib bularning ham ayrimlarida suvning sho‘rlik darajasi dengiz suviga yaqinlashib qolgan(masalan Dengizko‘l ko‘li suvi).Lekin shunga qaramay respublikamiz hududida tarqalgan baliqlar nihoyatda turli-tuman suv muhitida yashashga moslashgan. Jumladan qora baliqqa o‘xshash turlar buloq suviga yashashga moslashgan bo‘lsa, kumushtovonga o‘xshash turlar suvida nihoyatda kam miqdorda kislorod bo‘lsada bemalol yashay oladi.

Hozirgi kunga kelib karpsimonlar oilasini o‘rganish asnosida ularning 370 ta urug‘dan va 3000 ta turdan iborat ekanligi qayt etilgan. Bu oila eng ko‘p tarqalgan chuchuk suv baliqlar oilasi hisoblanadi. Karpsimonlar Janubiy Amerikadan boshqa yer yuzining barcha yerlarida tarqalgan. Bu oila hozirgi vaqtda 11-13 kenja oilaga ajraladi (Nelson et. al., 2016; Van der Laan, 2017; Fricke et al., 2019).

Mirabdullayev I (2022) ma’lumotlarga qaraganda , hozirgi kunda O‘zbekistonda baliqlarning 56 avlod, 17 oila, 13 turkumga mansub 73-74 turdagi baliq turi yashaydi. Bu 48 turdan aborijenlar (mahalliy), 17 tasi Orol dengizi havzasining endemiklari, 30 tasiintroduksiya(begona) qilingan turlar 27 tasi tijorat turlaridir.

Buxoro viloyatida hozirda jami 349 ta baliqchilik xo‘jaligi mavjud bo‘lib , uning umumiy maydoni 34570 gektarni tashkil etadi. O‘zbekiston hududiga nazar

tashlaydigan bo‘lsakhududda uchraydigan suv havzalarida 50 dan ortiq baliq turlari Qizil kitobga kiritilgan. (A.M. Kobilovet. al., 2022)

O‘zbekiston suvliklaridagi baliqlarning 60-70% karpsimonlar oilasiga tegishli. Dominant turlar bo‘lib vobla, zog‘ora, karaslesh tashkil qiladi. Bu dominant turlarning aksariyati baliqchilik xo‘jaliklarining asosiy obyektlari bo‘lib hisoblanadi. O‘zbekistonda ikki xil baliqchilik xo‘jaliklari yani sovuq va issiq suv baliqchilik xo‘jaliklari faoliyat yuritadi. Issiq suv baliqchiligida polikultura, intensiv, yarim intensivusulda boqilayotgan baliqlarning 3 turi ham zog‘ora, oqamur va oq do‘ng peshonalar aynan karpsimonlar oilasi vakillari bo‘lib hisoblanadi.

O‘zbekistonda yetishtirilayotgan baliqlarning 20-25% o‘simlikxo‘r baliqlardan oq amur balig‘iga to‘g‘ri keladi. Oq amur juda tez o‘sadigan baliq bo‘lib Amur daryosida uzunligi 120 sm, og‘irligi 32 kg (Berg, 1949), Sirdaryo daryosida uzunligi 112 sm, og‘irligi 120 kg gacha uchraydi (T.B.Salixov). 1990-yil ABMK kanali yaqinida Hamza nasos stansiyasidan Yoshi 12+, uzunligi 91 sm, og‘irligi 12,8 kg bo‘lgan oq amur ovlab o‘lchangan. (Niyozov, 1990). Yuqorida keltirilgan ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki bu baliqlar tabiiy sharoitda yashaydigan baliqlardir.

1961-yilda Toshkent viloyatiga qarashli hovuz baliqchilik xo‘jaliklariga Moskva yaqinidagi hovuzlardan Uzoq Sharq balig‘i – oq amur keltirildi. Bu baliq nihoyatda tez o‘sadi va 5-6 yoshlik bo‘lganda 10-12 kg keladi. Oq amur ajoyib go‘sht berishi bilan bir qatorda ariq-zovurlarni o‘simliklardan tozalash borasida ham juda muhim ahamiyatga ega. Oq amur Uzbekiston hovuzlarida yaxshi o‘sadi va uch yoshda o‘rtacha 3,8 kg gayetadi. Yoz va kuzda ham o‘sib 5 kg dan ortishi kuzatiladi. Uning 4 yoshdagi og‘irligi esa 7 kg ga yetishi mumkin. Oq amur balig‘ining o‘sishi uning og‘irligi bilan o‘zaro bog‘liq.

Oq amurning o‘sishi va og‘irligining o‘zaro bog‘liqligi.

Ko‘rsatkichlar	Yoshi, yil							O‘rganilgan baliq soni
	1	2	3	4	5	6	7	
Uzunlik o‘rtacha (sm)	17,9	25,1	41,0	45,9	59,4	65,4	70,0	10
O‘rtacha og‘irlik (g)	146	310	1868	2700	3650	5270	8300	
Og‘irlikning o‘sishi(g)	146	164	1558	832	950	1620	3030	

Oq amur balig‘ining asosiy ozuqasi suv havzasidagi yuksak suv o‘simliklari qamish, qo‘g‘a, shoxbarg va rdest kabi o‘simliklar hisoblanadi. Bundan tashqari hovuz baliqchilik xo‘jaliklarida baliqchilar oq amur balig‘ni boqishda beda va tut bargidan ham foydalanadi. Bu esa baliq mahsuldorligini yanada oshiradi. Suv yuzasida o‘sovchi o‘simliklardan ryaska o‘simligi ham oq amur balig‘ining to‘yimli sifatli ozuqasi hisoblanadi.

Yuqoridagi jadval ma‘lumotlaridan ko‘rinib turibiki, oq amur Buxoro vohasidagi suvliklarda yaxshi o‘sadi va yuqori mahsuldorlikka ega bo‘ladi. Shunday tez o‘sadigan va yuqori mahsuldorlikka ega bo‘lgan oq amur bilan baliqchilik xo‘jaliklarini hovuzlarini baliqlashtirish katta amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirabdullayev I.M, Mirzayev U.T. “O‘zbekiston va qo‘shni hududlar baliqlari aniqlagichi” Toshkent-2011.
2. Axmedov X.Y, Barxanskova G.M. “Nasldor karp va o‘txo‘r baliqlarni bantirovkadan o‘tkazish bo‘yicha uslubiy qo‘llanma” Toshkent-2006
3. Мирабдуллаев И.М., Муллабаев Н.Р. Ихтиофауна Узбекистана: таксономический состав и современное состояние // Узбекский биологический журнал, 2020, 5, 43-49.

4. Khakimova, R., Mullabaev, N., Sobirov, J., Kobilov, A. and Sobirov, B. (2021). Ecological State of Tudakul Reservoir in Uzbekistan and Estimation of Fish Capture in Last Decades. E3S Web of Conferences, EDP Sciences, Les Ulis.
5. Husenov S.Q. Niyazov D.S. Baliqchilik. –Toshkent:
6. O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2013.-336 b.
7. Niyozov D. S. G‘afforov H. G‘. Baliqlarning oziqlanishi. Toshkent 2012y.
8. Kobilov, A.M.,Jalolov, E.B. and Yusopov, M.U.O. (2022)Types of Fish in Need of Protection inFishing Reservoirs of Bukhara Region. OpenJournal of Animal Sciences , 12, 277-286.